

Motivace dobrovolníků pracujících s dětmi ze sociálně znevýhodněného prostředí

Adéla Valčíková

Bakalářská práce
2019

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií
Ústav pedagogických věd
akademický rok: 2018/2019

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Adéla Valčíková**
Osobní číslo: **H160137**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**
Forma studia: **kombinovaná**

Téma práce: **Motivace dobrovolníků pracujících s dětmi ze sociálně znevýhodněného prostředí**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.

Vymezení terminologie a teoretických východisek z oblasti motivace dobrovolníků a sociální práce v sociálně znevýhodněném prostředí.

Příprava metodiky empirické části, zpracování projektu výzkumu a stanovení výzkumného problému.

Realizace kvalitativního výzkumu formou rozhovoru.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

NAKONEČNÝ, Milan. Motivace lidského chování. Praha: Academia, 1996. ISBN 8020005927.

MATULAYOVÁ, Tatiana, Pavlína JURNÍČKOVÁ a Jakub DOLEŽEL. Motivace k dobrovolnictví. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2016. ISBN 978-80-244-5110-7.

HENDL, Jan. Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0219-6.

TOŠNER, Jiří a Olga SOZANSKÁ. Dobrovolníci a metodika práce s nimi v organizacích. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-178-6.

FRIČ, Pavol a Tereza POSPÍŠILOVÁ. Vzorce a hodnoty dobrovolnictví v české společnosti na začátku 21. století. Praha: Agnes, 2010. ISBN 978-80-903696-8-9.

Vedoucí bakalářské práce: **Mgr. Radana Kroutilová Nováková, Ph.D.**
Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce: **10. ledna 2019**

Termín odevzdání bakalářské práce: **26. dubna 2019**

Ve Zlíně dne 10. ledna 2019

doc. Ing. Anežka Lengálová, Ph.D.
děkanka

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval.
V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně ..... 23. 4. 2019 .....

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Bakalářská práce se zabývá motivací dobrovolníků pracujících s dětmi ze sociálně znevýhodněného prostředí. První, teoretická část práce je členěna do čtyř kapitol, které pojednávají o hlavních teoretických východiscích motivace dobrovolníků. Navazující praktická část práce se pomocí kvalitativně výzkumné strategie – polostrukturované rozhovory, zabývá zkoumáním motivace dobrovolníků pracujících s dětmi ze sociálně znevýhodněného prostředí. V rámci rozlišení motivace na vnitřní a vnější byly zjišťovány pozitivní a negativní aspekty působící na motivaci dobrovolníků. Na základě získaných poznatků, plynoucích z výzkumu, jsou definována doporučení pro praxi, která mohou přispět k lepší spolupráci mezi organizací a dobrovolníky.

Klíčová slova: motivace, dobrovolnictví, motivace dobrovolníků, sociálně znevýhodněné prostředí, děti ze sociálně znevýhodněného prostředí

ABSTRACT

The bachelor thesis deals with a motivation of volunteers working with children from socially disadvantaged environment. The first, theoretical part of the thesis is divided into four chapters, which deal with the main theoretical bases of volunteer motivation. The follow-up practical part of the thesis uses qualitatively research strategy – semi-structured interviews – to investigate the motivation of volunteers working with children from socially disadvantaged backgrounds. Within the distinction of motivation to inner and outer the positive and negative aspects that affect on motivation of the volunteers were identified. Based on the research findings, practice recommendations are defined which can contribute to better collaboration between the organization and volunteers.

Keywords: motivation, volunteering, motivation of volunteers, socially disadvantaged environment, children from socially disadvantaged environment

Za cenné rady a vstřícný přístup děkuji paní Mgr. Radaně Kroutilové Novákové, Ph.D. Dále děkuji respondentům za jejich ochotu, čas a otevřenost při poskytování rozhovorů. Velké poděkování patří i mé rodině a přátelům, kteří mě podporovali v průběhu studia a při psaní této bakalářské práce.

„Sami cítíme, že to, co děláme je jenom kapka v oceánu. Ale oceánu by něco scházelo, kdyby tam ta kapka chyběla.“

(Matka Tereza)

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD.....	9
I TEORETICKÁ ČÁST.....	10
1 MOTIVACE.....	11
1.1 POJEM MOTIVACE	11
1.1.1 Vnitřní a vnější motivace	12
1.2 ZDROJE MOTIVACE	13
1.3 TEORIE MOTIVACE.....	14
1.3.1 Teorie X a Y	14
1.3.2 Teorie potřeb	15
1.3.3 Dvoufaktorová teorie motivace.....	16
1.3.4 Teorie expektance	16
2 DOBROVOLNICTVÍ.....	18
2.1 POJEM DOBROVOLNICTVÍ	18
2.2 DOBROVOLNÍK	19
2.3 TYPY A PERSPEKTIVY DOBROVOLNICTVÍ.....	19
2.4 OBLASTI DOBROVOLNICTVÍ.....	22
2.5 VÝZNAM DOBROVOLNICTVÍ	23
2.6 LEGISLATIVNÍ UKOTVENÍ	24
3 MOTIVACE K DOBROVOLNICTVÍ.....	25
3.1 PERSPEKTIVA MOTIVACE DOBROVOLNÍKŮ	25
3.2 ZÁKLADNÍ DĚLENÍ MOTIVACE DOBROVOLNÍKŮ	26
3.3 MOTIVACE POKRAČOVAT V DOBROVOLNICKÉ AKTIVITĚ	27
4 SOCIÁLNĚ ZNEVÝHODNĚNÉ PROSTŘEDÍ.....	28
4.1 POJEM SOCIÁLNĚ ZNEVÝHODNĚNÉ PROSTŘEDÍ	28
4.2 ORGANIZACE 5P.....	28
II PRAKTICKÁ ČÁST	30
5 METODOLOGIE VÝZKUMU.....	31
5.1 VÝZKUMNÉ CÍLE A VÝZKUMNÝ PROBLÉM	31
5.2 VÝZKUMNÉ OTÁZKY	31
5.3 STRATEGIE VÝZKUMU	32
5.4 METODA SBĚRU DAT	32
5.5 VÝZKUMNÝ SOUBOR A ZPŮSOB JEHO VÝBĚRU	32
5.6 REALIZACE VÝZKUMU	33
6 ANALÝZA ZÍSKANÝCH ÚDAJŮ	34

6.1	ZDROJE MOTIVACE	35
6.2	POZITIVNÍ ASPEKTY PŮSOBÍCÍ NA VNITŘNÍ MOTIVACI.....	35
6.3	NEGATIVNÍ ASPEKTY PŮSOBÍCÍ NA VNITŘNÍ MOTIVACI.....	37
6.4	POZITIVNÍ ASPEKTY PŮSOBÍCÍ NA VNĚJŠÍ MOTIVACI	38
6.5	NEGATIVNÍ ASPEKTY PŮSOBÍCÍ NA VNĚJŠÍ MOTIVACI	39
7	INTERPRETACE A ZÁVĚREČNÁ DISKUZE	40
7.1	DOPORUČENÍ PRO PRAXI.....	42
	ZÁVĚR	43
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	44
	SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK.....	46
	SEZNAM OBRÁZKŮ	47
	SEZNAM TABULEK.....	48
	SEZNAM PŘÍLOH.....	49

ÚVOD

Tato bakalářská práce se zabývá motivací dobrovolníků pracujících s dětmi ze sociálně znevýhodněného prostředí. Dobrovolnictví je podstatnou součástí systému sociální práce, avšak standard dobrovolnických organizací nemusí vždy splňovat očekávané předpoklady. V této souvislosti pak dochází k demotivaci stávajících dobrovolníků, jejich úbytku, nedostatku i časté fluktuaci. Důvod pro výběr uvedeného tématu bakalářské práce je ten, že se s dobrovolnictvím setkáváme v každodenním životě jedince a je pro společnost nezbytným prvkem, který posiluje mezilidské hodnoty, zájem o druhé a rozvíjí schopnosti jedinců.

Cílem bakalářské práce je zjistit, popsat a prozkoumat faktory, které působí na motivaci dobrovolníků, kteří se věnují dětem ze sociálně znevýhodněného prostředí. V teoretické části budou popsány druhy motivace, problematika dobrovolnictví a sociální znevýhodnění dětí. Práce se bude opírat o platné znění příslušných zákonů a vyhlášek, např. Zákon č. 198/2002 Sb., Zákon o dobrovolnické službě a o změně některých zákonů. V praktické části bakalářské práce je zrealizován kvalitativní výzkum, zpracování a vyhodnocení získaných dat, prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 MOTIVACE

Prvotní kapitola se zabývá vymezením pojmu motivace. Motivace chování je složitým, avšak velmi významným úkolem psychologie, neboť veškeré jednání jedinců či skupin je poháněno motivy, které dávají jednání člověka psychologický smysl, tj. určitou hodnotu. Hodnoty nemusí být vždy chápány společností jako žádoucí. Klíčem k pochopení jednání osob, a v rámci jakékoli následné psychologické pomoci jedinci pak musí být tyto motivy odhaleny. (Nakonečný, 2013)

1.1 Pojem motivace

Pojem motivace je odvozen z latinského slova „moveo“ – hýbám. Doposud je definice v oboru psychologie značně nejednotná, avšak obecně můžeme tento termín vyjádřit jako proces usměrňování, udržování a energizace chování, vycházejícího z biologických zdrojů. Platí tedy, že se jedná o intrapsychicky probíhající proces zvýšení či poklesu aktivity, mobilizace sil, energizace organismu. (Hartl, Hartlová, 2015)

Motivaci můžeme chápat jako probíhající vnitřní duševní proces, který pomocí různých sil vzbuzuje určité chování, udržuje ho v chodu a zaměřuje ho na konkrétní cíl, tedy na uspokojení potřeby. V uvedeném procesu působí vnitřní nebo vnější faktor či více faktorů, které vychází z určité potřeby. Tento proces vyústí ve výsledný žádoucí vnitřní stav, který je iniciován endogenně (vnitřní pohnutka – motivy) nebo exogenně (okolnosti). Tito činitelé jsou vzájemně propojeni. Probíhající reakce se mohou projevit napětím, neklidem, činnostmi směřujícími k porušení rovnováhy. Motivace lidského jednání probíhá z části jako uvědomované, a z části neuvědomované vnitřní dění. (Nakonečný, 2013)

Základní paradigma motivace je fakt, že motivace vychází ze stavu nějakého nedostatku, tedy potřeby, která poté stanovuje rozpor mezi psychickým stavem určujícím to, co má být a tím, co je. Následně směřuje k dosažení rovnováhy mezi těmito stavy pomocí tendence odstranění tohoto nedostatku. (Nakonečný, 2013)

Samotná motivace nemá schopnost spustit chování zaměřené na cíl. Musí být splněny další podmínky, tj. jistota, že chováním (B) bude dosaženo cíle – subjektivní pravděpodobnost pro dosažení cíle (P_s), cílový objekt bude mít určitou přijatelnou hodnotu (H_c) a jeho chování nebude potrestáno (D_e). Východiskem je motivační stav (M). Symbolická rovnice:

$$B = f(M, P_s, H_c, D_e).$$

Tyto podmínky jsou na sobě závislé a mohou se vzájemně podporovat, popř. může docházet ke snižování či zvyšování důležitosti uvedených determinantů. Je tedy prokázáno, že motivované chování je podmiňováno situací, v níž se má uskutečnit, vyhlídkami na dosažení cíle a ohledem na jeho důsledky. (Nakonečný, 2013)

Za základní vlastnosti motivovaného chování pokládají r. Stagner a T. F. Karwoski (1952) energii odpovídající síle motivu, perzistenci, setrvačnost chování po dosažení cíle, variabilitu motivovaného chování (různé situační podmínky pro dosažení cíle) a vztah k objektu. (Nakonečný, 2013)

Struktura motivace zahrnuje vzrušení, zaměření energie na určitý cíl, selektivní pozornost pro určité podněty a sníženou vnímavost pro jiné (nevýznamné) podněty. Následuje organizace aktivity do integrovaného vzorce reakce – sekvence reakcí, která působí až do doby, kdy dojde ke změně výchozích podmínek.

1.1.1 Vnitřní a vnější motivace

Dle pojetí Herzberga a kol. byl termín motivace dále rozšířen na vnější a vnitřní. Je obecně platné, že vnitřně motivovaní jedinci jsou při plnění úkolů vytrvalejší a kreativnější než jedinci, kteří jsou motivováni vnějšími faktory.

Vnitřní motivace „je motivace přicházející z organismu, resp. jedince, jako je hlad, žízeň, hladina hormonů, ale též cíl, plán, představa, tužba.“ (Hartl, Hartlová 1993, str. 320)

V kontextu dobrovolnictví představuje vnitřní motivace hlavní popud k dobrovolnické činnosti, neboť vykonávaná práce je cílem sama o sobě, dobrovolníci se o ni zajímají, protože mají požitky z ní samé. Tuto motivaci iniciují potřeby a motivy.

Vnější motivace je „vyvolaná denní a roční dobou, přítomností či nepřítomností jiných lidí a podnětů v okolí.“ (Hartl, Hartlová 1993, str. 320). Jak popisuje zmíněná definice, vnější motivaci stimulují veškeré jevy, události, podněty či pobídky tzv. incentivy, které pramení ze sociálního okolí dobrovolníka.

Důležitými pojmy, které jsou spojovány s vnitřní a vnější motivací, jsou motiv a stimul. **Motivem** je pohnutka zaměřená na uspokojování určitých potřeb, je to jistá psychologická tendence narovnat určitý stav, který může pramenit jak z nedostatku, tak z přetlaku (tenze). Jedná se tedy o příčinu lidského jednání.

Stimulem rozumíme vnější působení na psychiku člověka, v jehož důsledku dochází k určitým změnám jeho činnosti prostřednictvím změny jeho motivace. Je to každý podnět, který vyvolává určité změny v motivaci člověka. Jsou to náležitosti, které povzbuzují individuální výkonnost.

1.2 Zdroje motivace

Pro porozumění problematice motivace lidského jednání je nezbytným předpokladem zjištění, z čeho pramení. Pod zdroji motivace se skrývají skutečnosti, které motivaci vytvářejí, zakládají dynamické tendence i zaměření lidské činnosti, a které významným způsobem ovlivňují přetrvání těchto tendencí.

Bedrnová a Nový uvádí, že k základním zdrojům motivace patří potřeby, návyky, hodnoty a ideály. (Bedrnová, Nový a kol. 2007)

Potřeba je „*Stav motivačního napětí vzniká z potřeb, tj. ze stavu organismu, respektive individua jako biologické a sociální bytosti, který je reakcí na nějaký nedostatek – potřeba je projevem nějakého nedostatku.*“ (Nakonečný 2013, str. 188)

Potřebu považujeme jako základní zdroj motivace. Projevuje se ve formě napětí, kdy tento stav vyvolá tendenci k jeho odstranění, je-li ovšem určen cíl, tj. skutečnost, která umožní uspokojení určité potřeby. Potřeby lze rozdělit na biologické, fyziologické, viscerogenní, často označované jako primární, které se pojí s fungováním organismu člověka a jsou nezbytné pro život (potřeba potravy, vzduchu, spánku aj.) Potřeby sociální, společenské, psychogenní jsou individuálně naučené, jsou spjaty s člověkem jako sociálním tvorem, kulturně a společensky založeným. Zde řadíme potřebu lásky, dominance, seberealizace aj. Tyto potřeby označujeme jako potřeby sekundární. (Bedrnová, Nový a kol., 2007)

Návyky chápeme jako určité vzorce chování, které vznikají opakovaným, fixovaným a automatizovaným jednáním člověka v určité situaci. Návyky mohou být výsledkem výchovy, ale také záměrnou činností seberealizačních aktivit. (Bedrnová, Nový a kol. 2007)

Zájmy lze vymezit jako „*trvalejší zaměření jedince na určitou oblast předmětů či jevů, které je spojeno s aktivizací jeho činnosti*“ (Říčan, 1975 in Bedrnová, Nový a kol. 2007, str. 366). Bedrnová dále uvádí, že zájem můžeme vnímat jako zvláštní druh motivu, v nichž se můžeme rozvíjet, realizovat a které nás mohou vnitřně obohatit. Podstatnými aspekty je šíře a hloubka zájmů, ale také stálost zájmové orientace. (Bedrnová, Nový a kol., 2007)

Hodnoty jsou formulovány v rámci poznávání nových a neznámých skutečností, kdy člověk hodnotí tyto prvky poznání, tedy přisuzuje jim určitou hodnotu, význam, důležitost. Tyto hodnoty však neodrážejí pouze objektivní význam věcí a jevů, jelikož dochází k subjektivnímu individuálnímu vnímání, a tedy i smysl těchto jevů se u konkrétních jedinců liší. Naše prožívání, jednání a lidskou činnost ovlivňuje, ale také motivuje hodnotový systém. Ten je z velké části specifický, avšak jsou hodnoty, jako je zdraví, rodina, děti, práce, přátelství, vzdělání, peníze apod., které lze vymezit jako obecně platné. (Bedrnová, Nový a kol., 2007)

Ideály chápeme určité ideové či názorové vize, které jsou pociťovány subjektivně jako žádoucí a pro jedince znamenají cíle snažení nebo skutečnosti, o které usiluje. Subjektivně vnímané ideály se promítají do životních cílů, osobního pojetí člověka, osobního i pracovního života, společenského uspořádání aj. Na vznik ideálů a vývoj osobnosti člověka působí sociální faktory, především rodina a jiné autority. V tomto procesu jsou primárními činiteli učení, nápodoba a identifikace. (Bedrnová, Nový a kol., 2007)

1.3 Teorie motivace

Tato podkapitola obsahuje informace o významných specifických teoriích motivace lidského jednání, jež nám objasňuje fenomén dobrovolnictví. Jak naznačuje množství teoretických koncepcí, snaha o poznání a vysvětlení lidské motivace patří k významným, dosud nejzajímavějším tématům psychologie.

1.3.1 Teorie X a Y

Autorem uvedené teorie je představitel humanistické psychologie D. McGregor, který ve svém přístupu pojednává o existenci protikladných představ o člověku. Ve své teorii popisuje představu typu X, kdy je předpokládáno, že člověk je líný tvor, nesamostatný, který pociťuje nechuť k práci, a proto je nezbytné jej k práci nutit, přičemž vyžaduje neustálý dohled, vedení a kontrolu. Dobrý výkon musí být finančně odměněn. U představy typu Y je předpokládáno, že výdej fyzické i duševní energie, odpovědnost a povinnost v práci, je pro jedince přirozeným jevem. Pocit důležitosti a smysluplnosti je prioritní a důležitější než např. finanční odměna. Je prokázáno, že v naší společnosti převažuje vyšší procento pracovníků typu Y. (Bedrnová, Nový a kol. 2007)

1.3.2 Teorie potřeb

Tato teorie vychází z předpokladu, že každé jednání je motivováno neuspokojenými potřebami. Jedná se o nejslavnější klasifikaci potřeb, kterou vytvořil americký klinický psycholog Abraham Maslow (1954). V uvedené teorii tvrdí, že pouze je-li uspokojena nižší potřeba, lze uspokojit potřebu vyšší. Potřeba seberealizace však nemůže být uspokojena nikdy. Právě neuspokojené, dominantní potřeby jsou dle Maslowa motivátory našeho chování. Teorii potřeb a jejich uspokojení vnímá Maslow jako nejdůležitější princip zdravého lidského vývoje a uvedené potřeby jsou v této teorii chápány jako cíle. (Armstrong, 2002)

Maslow poukázal na vztah mezi uspokojováním potřeb a utvářením charakteru, což je potvrzeno také psychoterapeutickou praxí, zejména u dětí. Mnohá klinická pozorování potvrzují, že frustrace základní potřeby bezpečí, jistoty a lásky má negativní důsledky na charakteru dospělého člověka. Z teorie vyplývá, že frustrace potřeb je psychopatogenní a pro zdravý vývoj člověka je žádoucí a nezbytné uspokojování potřeb. (Nakonečný, 2014).

„Existuje rozdíl v charakteru mezi člověkem, který se cítí jistý, a tím, kdo svůj život žije, jako by byl špionem na cizím území.“ Abraham Maslow

Sám Maslow vyslovil pochybnosti o přísně stanovené hierarchii potřeb, která stále nebyla ověřena empirickým výzkumem, avšak doposud má zmíněná teorie značný vliv. Uspořádání potřeb dle Maslowa a odraz jednotlivých úrovní hierarchie nám popisuje obrázek níže.

obrázek č. 1: Maslowova pyramida potřeb [vlastní tvorba]

1.3.3 Dvoufaktorová teorie motivace

Tuto teorii vypracoval americký psycholog Frederick Herzberg a kol. (1957). Mnohdy je definována jako motivačně hygienická teorie. Vychází z předpokladu, že lidé mají dvě skupiny protikladných potřeb. První je potřeba vyhnout se bolesti a oproti tomu je potřeba psychického růstu. V 50. letech 20. století byl proveden výzkum s 200 jedinci z řad účetních a inženýrů. Výzkumem bylo zjištěno, že spokojenost v práci je ovlivněna faktory vnějšími, hygienickými tzv. Dissatisfiers a vnitřními faktory, motivátory tzv. Satisfiers.

Faktory vnější, hygienické – jsou-li tyto faktory příznivé, pracovníci necítí pracovní nespokojenost, ale také není zaznamenán vliv na motivaci. Pokud jsou faktory v nepříznivém stavu, vyvolávají pracovní nespokojenost a zároveň mohou působit negativně na motivaci. (Bedrnová, Nový a kol., 2007)

Faktory vnitřní, motivátory – nepříznivý stav faktorů zapříčiní nespokojenost pracovníků, kteří nejsou přiměřeně motivováni. V opačném případě se u pracovníků dostavuje pracovní spokojenost a příznivá pracovní motivace. (Bedrnová, Nový a kol., 2007)

Tato teorie je kritizována z výzkumného důvodu, kdy nebyl změřen vztah mezi spokojeností a výkonem. Další výhrady směřovaly k malému počtu respondentů, příliš specifickým vzorkům respondentů a neexistence důkazů k prokázání teze, že satisfaktory opravdu zlepšují produktivitu. Navzdory uvedené kritice je nutno poznamenat, že Herzbergova teorie je stále aktuální, neboť je srozumitelná, založená spíše na realitě než teorii, pojí se s uznávanými myšlenkami Maslowa a McGregora, kteří taktéž zdůrazňují pozitivní hodnotu vnitřních motivačních faktorů. (Armstrong, 2002)

1.3.4 Teorie expektance

Tvůrcem teorie je V. H. Vroom, představitel psychologie pracovního jednání a pracovní motivace. Základem této teze jsou kognitivní motivační teorie zaměřené na proces, které jsou aplikovatelné na výkladu motivů (pohnutek) vedoucích k jednání. Jak bylo uvedenou teorií prokázáno, lidé o skutečnostech, s nimiž se setkávají, uvažují, hodnotí je, učí se z nich, řeší problémy, následně se rozhodují a v závislosti na těchto skutečnostech určitým způsobem jednají. Expektancí rozumíme očekávání, či pravděpodobnost, že jednání nebo úsilí směřuje k požadovanému výsledku. Valencí je míněna subjektivní hodnota výsledku jednání, předpokládané uspokojení, k němuž spěje motivované jednání. Motivace je v tomto případě reálná jen tehdy, existuje-li mezi výkonem a výsledkem jasně vnímatelný, použitelný

vztah a je-li výsledek považován za nástroj pro uspokojení dané potřeby. Činnost je v této teorii chápána jako nástroj pro získání významné hodnoty. Tato teorie ale také poskytuje oporu pro tvrzení, že vnitřní motivace práce může být silnější než vnější motivace práce tím, že výsledky vnitřní motivace jsou jedincem více kontrolovatelné, věří v získané zkušenosti, na základě kterých očekává pozitivní a výhodné výsledky. O rozvinutí teorie se zasloužil Porter a Lawner v r. 1968, kdy popsali faktory determinující úsilí lidí.

Prvním faktorem je hodnota odměny jedinců závislá na uspokojení potřeby jistoty, společenského uznání, autonomie a seberealizace. Druhým faktorem je pravděpodobnost, že výsledky závisejí na úsilí tak, jak je to vnímáno jedinci, tedy jaký očekávají vztah mezi úsilím a odměnou.

Žádoucí výkon je dle Portera a Lawlera závislý na efektivním úsilí. Zde působí dvě proměnné, a to schopnost a vnímání role. Vnímáním role jedince rozumíme jeho vlastní pohled na to, co si přeje dělat nebo měl by dělat, zároveň však pohled organizace na téže věc. Ideálním stavem je, pokud se uvedené názory shodují. (Armstrong, 2002)

2 DOBROVOLNICTVÍ

Dobrovolnická činnost doprovází lidskou populaci již od nepaměti. Jedná se o vědomou, svobodně zvolenou činnost, která napomáhá jedincům, kteří pomoc potřebují. Již od roku 1985 připadá mezinárodní den dobrovolnictví na 5.12., který byl vyhlášen Organizací spojených národů. Dobrovolnictví ve středověku bylo motivováno především nábožensky a tato činnost byla součástí poslání kněžského povolání, dnes je však fenoménem, který je nezbytným pilířem neziskového sektoru. V roce 2001 byla zaznamenána velká snaha o přiblížení dobrovolnictví lidem a v této návaznosti byl také přijat Zákon č. 198/2002 Sb. o dobrovolnické službě a o změně některých zákonů. Rok 2001 je patřičně nazýván jako rok dobrovolnictví.

2.1 Pojem dobrovolnictví

Shoda pro definici pojmu dobrovolnictví ani v dnešní době není jednoznačná, avšak můžeme se v odborné literatuře setkat s řadou rozličných definic. Dle Mlčáka a Záškodné dobrovolnictví pochází z latinského jazyka, z pojmů „voluns“ (volba) nebo „velle“ (chtění).” (Mlčák, Záškodná, 2013)

Tento pojem můžeme obecně definovat jako finančně neohodnocenou a nekariérní činnost, kdy dobrovolník věnuje svůj čas, dovednosti, úsilí a zájem, aby pomohl svým bližním, komunitě nebo společnosti. Jak uvádí Dakkera a Halman (2003): „*V množství různých definic najdeme minimálně tři společné prvky a to: dobrovolnictví není povinné, není placené a je konáno ve prospěch druhých.*” (Pavol Frič, Tereza Pospíšilová 2010, str. 9). Vykonávaná činnost musí být přínosem pro dobrovolníka i pro klienta. „*Dobrovolnictví není obětí, ale přirozený projev občanské zralosti. Přináší konkrétní pomoc tomu, kdo ji potřebuje, ale zároveň poskytuje dobrovolníkovi pocit smysluplnosti, je zdrojem nových zkušeností a dovedností a obohacím v mezilidských vztazích.*“ (Tošner, Sozanská, 2002, str. 18). Všeobecná deklarace o dobrovolnictví popisuje podstatu dobrovolnictví následovně: „*Dobrovolnictví je základním stavebním prvkem občanské společnosti. Uskutečňuje nejvznešenější aspirace lidstva – touhu po míru, svobodě, příležitostech, bezpečí a spravedlnosti pro všechny.*“

2.2 Dobrovolník

Odborná literatura nám nabízí rozmanité množství definic pro dobrovolníka, uvedeme následující. Dle Tošněra a Sozanské je dobrovolník: „*Člověk, který bez nároku na finanční odměnu poskytuje svůj čas, svoji energii, vědomosti a dovednosti ve prospěch ostatních lidí či společnosti.*“ (Tošner, Sozanská 2006, str. 35). Exaktním je také výrok, který byl vyřčen na celosvětové konferenci pořádané organizací IAVE o dobrovolnictví konané v Amsterdamu v lednu 2001: „*Svobodně a dobrovolně zvolená aktivita a pomoc jsou tím, co činí z dobrovolníka nositele procesu změn ve společnosti. Jeho tvořivá energie je silou, která pomáhá hledat a otevírat zdroje a možnosti nových řešení. Tím se stává mostem v procesu spolupráce mezi státem, komerčním sektorem a sektorem neziskových organizací.*“ (Tošner, Sozanská, 2002, str. 36)

Dobrovolníkem může být dle Zákona č. 198/2002 Sb. o dobrovolnické službě a o změně některých zákonů fyzická osoba, která je starší 15 let, jde-li o výkon dobrovolnické služby na území ČR. V rámci výkonu dobrovolnické služby v zahraničí se musí jednat o osobu starší 18 let. Dle legislativního vymezení se dobrovolníkem může stát osoba, která se svobodně rozhodla pro poskytování dobrovolnické služby, a to na základě svých vlastností, znalostí a dovedností. Dobrovolníci jsou také nezbytným zdrojem pro neziskové organizace a podle výzkumu, kterého se účastnilo 36 zemí, tvoří dobrovolníci 44 % pracovní síly v neziskovém sektoru. (Dohnalová, 2015)

2.3 Typy a perspektivy dobrovolnictví

Dobrovolnictví obsahuje široký pohled perspektiv, do kterých jej lze pro lepší porozumění dělit. V literatuře, která se dobrovolnictvím zabývá, lze nejčastěji zaznamenat definici o formálním a neformálním dobrovolnictví. **Formální dobrovolnictví** je chápáno jako pomoc, která je realizována na základě uzavření smlouvy s organizací, dobrovolnickým centrem či klubem s cílem poskytnut neplacené pomoci ve prospěch druhých lidí nebo prostředí. **Neformální dobrovolnictví** bývá často definováno jako negace formálního dobrovolnictví. „*Trvajících, neplacené služby, které jednotlivci poskytují mimo formální strukturu organizace.*“ (Finkelstein, Brannick, 2007, str. 104, in Frič, Pospíšilová 2010, str. 11). Na základě definice skotského národního výzkumu bylo neformální dobrovolnictví vymezeno jako: „*Neplacená pomoc, již poskytuje jednotlivci lidem, kteří nejsou příbuzní.*“ (Hurley, Wilson,

Christie, 2008, in Frič, Pospíšilová 2010, str. 11), z čehož plyne, že do neformálního dobrovolnictví nelze zahrnout pomoc lidem žijících ve společné domácnosti.

Další základní členění lze považovat z hlediska historického vývoje, kdy rozlišujeme mezi evropským modelem dobrovolnictví a americkým modelem dobrovolnictví. **Evropský neboli komunitní model dobrovolnictví** představuje vývojově starší typ dobrovolnictví, v němž se dobrovolníci setkávají spontánně na základě společných zájmů, v přirozeném prostředí, jakým může být církev, sportovní nebo dětská organizace. Charakteristickým prvkem je komunitní duch organizace, který je založen na přátelství. Jedná se o charitativní a humanitární organizace církví a náboženských společností. **Americký neboli manažerský model dobrovolnictví** je typově starší. Pomocí profesionálně vedených dobrovolnických center v čele s emočně inteligentními a empatickými profesionály vyhledávají altruisticky zaměřené občany a nabízejí jim dobrovolnictví v mnoha oborech lidské činnosti i v nespočtu organizací. Tento model převládá ve větších městech. V naší společnosti se vyskytují oba modely. (Tošner, Sozanská, 2002)

Další rozlišení nám popisuje Rochester (Lyons at al., 1998, Rochester, 2006, Rochester et al., 2010, in Frič, Pospíšilová, 2010), který dobrovolnictví vnímá jako soubor více teorií a koncepcí, které popisuje ve třech širokých kategoriích. Tyto přístupy se mohou překrývat.

Nezisková perspektiva je dominantním přístupem ke zkoumání dobrovolnictví. Poukazuje na dobrovolnictví ve smyslu neplacené práce s rozlišením na makroekonomické a mikroekonomické teorie. Makroekonomie přikládá vzniku dobrovolnictví selhání trhu a státu, dobrovolník je zde vnímán jako efektivní nástroj, který pokrývá poptávku. Mikroekonomické teorie hledají v dobrovolnictví skryté benefity a snaží se dokázat, že chování, které je prezentováno jako altruistické, je vždy do určité míry kontaminováno egoismem. Zájem bádání se orientuje především na velké neziskové organizace, které působí ve sféře veřejně prospěšných (welfare) služeb (zdravotnictví, sociální péče, školství). Perspektiva ekonomů a politiků, rozšířeno v USA a ve Velké Británii. (Frič, Pospíšilová, 2010)

Perspektiva občanské společnosti pohlíží na dobrovolníka jako na jednotku sociální změny řešícího sociální problémy, bojujícího proti příkoří za humanitní ideály a práva znevýhodněných skupin obyvatelstva. Dobrovolnictví je vnímáno jako nedílná součást participace obyvatelstva na veřejném a občanském životě. Směr vyplývající z díla Emila Durkhaima a Alexise de Tocquevilla zdůrazňuje vliv hodnot, norem a postojů sociálního okolí na rozhodování jednotlivců ve své realizaci dobrovolnictví. Na dobrovolnictví je tedy nahlíženo jako

na výsledek vhodné socializace k hodnotám a normám, které probíhají nejdříve v rodině, komunitě, školách aj. Druhým směrem je proud sociální praxe, který tvrdí, že dobrovolnictví je výsledkem vzorců chování získaných praktickou zkušeností a učením. Působí zde sociálně-demografické a biografické faktory. Tato perspektiva nás soustřeďuje na menší členské organizace, na motivaci dobrovolníků, sociální sítě, komunitní život a lidskou prospěšnost. Perspektiva psychologů, sociologů a politologů. Zastoupeno ve většině evropských zemí. (Frič, Pospíšilová, 2010)

Volnočasová perspektiva byla odvozena z práce kanadského sociologa Roberta Stebbinse. Je komplexním přístupem s ambicemi všech oblastí dobrovolnictví, v níž rozlišuje tři základní kategorie trávení volného času:

- 1) seriózní volnočasové aktivity – je nejvíce náročnou a komplexní aktivitou, může dojít k seberealizaci a nalezení smyslu života,
- 2) příležitostné aktivity – vykazují okamžité potěšení a radost,
- 3) projektové aktivity.

Dále rozlišuje osoby, jež vykonávají volnočasové aktivity, a to na amatéry vykonávající činnosti, které jinak dělají placení profesionálové. Dalším typem osob jsou hobbyisti, kam řadíme sběratele, rybáře či sportovce a nakonec dobrovolníci, kteří vykazují pomoc, případně práci. V dobrovolnictví zdůrazňuje ekonomické pojetí, kdy rozlišuje dobrovolnictví na čisté, proplácené a marginální, okrajové. Za klíčový definiční rys považuje volní aspekt dobrovolnictví tedy dobrovolnou volbu. Klade důraz na odměny, které dobrovolník získává prostřednictvím nových poznatků, zkušeností, seberealizací, potěšením z interakce a radostí. Stebbins poukazuje na důležitost motivace u dobrovolníků, všímá si modernizačních procesů individuální kariéry a životní dráhy obyvatelstva. Typická perspektiva v rámci menších komunit, organizací i sociálních sítí. Popsané zkoumání je doménou sociologů. (Frič, Pospíšilová, 2010)

2.4 Oblasti dobrovolnictví

Dobrovolníci nejčastěji působí v nestátních neziskových organizacích, jejichž primárním cílem není zisk, nýbrž naplnění poslání organizace. Širokou působnost dobrovolníků vymezilo duo autorů Tošner a Sozanská.

Ochránci životního prostředí jsou definováni nejlepší organizací, k čemuž přispívá brilantní publicita v masmédiích díky výjimečné schopnosti na sebe i problematiku výrazně upozornit. Typizují se celostátní působností a mezinárodním propojením. Patří zde hnutí DUHA, Děti země, Greenpeace, Ekocentra aj. (Tošner, Sozanská, 2002)

Humanitární organizace a organizace na ochranu lidských práv vznikaly zejména po roce 1989 a v současné době se zabývají širokým spektrem celospolečenských problémů. Tato oblast pomoci je zaměřena na boj s chudobou a podvýživou, odstraňování a zmírňování následků lidí postižených mimořádnými událostmi jako jsou válečné konflikty, přírodní katastrofy, a to zejména prostřednictvím dobrovolníků, kteří pomáhají zajistit humanitární pomoc. Zde můžeme zahrnout organizace Člověk v tísni, ADRA, Český červený kříž, Charitu České republiky aj. V této oblasti jsou obsaženy také organizace, které zastupují a hájí lidská práva, tj. Liga lidských práv, Amnesty International a Bílý kruh bezpečí, který se specializuje na pomoc obětem trestného činu. Obětem domácího násilí pak může být nápomocná organizace ROSA, Persefona. S fenoménem uprchlíků je spjata Organizace pro pomoc uprchlíkům, Centrum pro integraci cizinců aj. (Tošner, Sozanská, 2002)

Kulturní oblast obsahuje hojně zastoupenou oblast s tisíci dobrovolníky, kteří se angažují při ochraně a revitalizaci kulturních památek – hradů, zámků, divadel, galerií či muzeí. Často propagují českou kulturu v zahraničí. Řadíme sem Jazzovou sekci, Symposium aj. (Tošner, Sozanská, 2002)

Sportovní a vzdělávací činnost v rámci dobrovolnictví zahrnuje zejména volnočasové organizace, které se pojí k tradici zájmových kroužků, tělovýchovných a turistických oddílů jako je Skaut či Pionýr. Tato činnost je častěji charakterizována jako vzájemně prospěšná dobrovolná aktivita. (Tošner, Sozanská, 2002)

Zahraněční dobrovolná služba se v ČR objevuje až po roce 1989 spolu s dobrovolníky z USA a ze severozápadních zemí, kteří na našem území vyučovali cizí jazyk. V současnosti

sem patří organizace, které vysílají prostřednictvím krátkodobých programů např. „workcampů“, ale také dlouhodobých pobytů, dobrovolníky do zahraničí. Mezi takové organizace řadíme Evropskou dobrovolnickou službu, VOLONTÉ, INEX aj. (Tošner, Sozanská, 2002)

2.5 Význam dobrovolnictví

Z hlediska společenského významu zformuloval filantropický přínos Robert Payton a Michael Moody ve třech kategoriích. Dobrovolnictví lze chápat jako jedinou efektivní odpověď na dané problémy a význam dobrovolnictví se jeví jako náhrada státu či trhu, kompenzuje jejich selhání v akutní situaci. Dobrovolnictví může být také doplňujícím řešením, které koresponduje s řešením státu či trhu. Nabízí se jako vhodný komplement státní intervence do řešení sociálních problémů. Třetí význam dobrovolnictví tkví v jeho nenahraditelnosti díky kolektivní hodnotě a společenskému významu, čímž při řešení sociálních problémů představuje nejvhodnější preferovanou alternativu. (Frič, Pospíšilová, 2010). Rochester uvádí, že v západních společnostech existuje *“široce akceptovatelný názor, že dobrovolníci jsou více než jenom doplňující a levnější lidský zdroj, že jsou to lidé, kteří přinášejí něco, co je kvalitativně jiné, než co mohou poskytnout placení zaměstnanci.”* (Rochester, 2010, in Frič, Pospíšilová, 2010, str. 187). Dále tvrdí, že dobrovolnictví emancipuje komunitu, posiluje její autonomii a seberegulaci. Dobrovolnictví je nápomocné při řešení problému narůstající atomizace společnosti a činí nástroj nejen pro konfrontaci dosaženého poznání těch, kteří jsou u moci, ale poskytuje také přístup komunit k příležitostem a službám, které potřebují. (Rochester, 2010 in Frič, Pospíšilová, 2010)

Další individuální hledisko významu dobrovolnictví můžeme vnímat pro jedince v roli dobrovolníků. Ti mohou ze své dobrovolnické činnosti pociťovat pozitivní emoce, může dojít k osobnímu růstu, také mohou získat nové interpersonální kontakty a životní zkušenosti, zlepšení psychické i fyzické kondice. Výzkumy prokazují, že dobrovolnictví zlepšuje funkční schopnosti, dobrovolníci vykazují nižší výskyt depresivních stavů či onemocnění srdce. Také rozvíjí empatii, soucit, komunikační schopnosti a interpersonální dovednosti.

2.6 Legislativní ukotvení

Jak již bylo v práci popsáno v návaznosti na rok 2001, tedy rok dobrovolnictví, vznikl v roce 2002 zákon o dobrovolnické službě a o změně některých zákonů, který nabyl účinnosti 1. 1. 2003 (tento zákon byl změněn zákonem č. 86/2014 Sb.) V zákoně jsou uvedeny podmínky dobrovolné činnosti vykonávané organizacemi s akreditovaným programem a které splňují zákonem dané předpoklady. Nedostatkem zákona mnozí odborníci uvádějí fakt, že se zaměřuje pouze na oblast dobrovolníků spadajících pod určité organizace, nikoli na veškerou dobrovolnickou činnost. Zákonu jsou vytýkána také pochybení v absenci základní terminologie dobrovolnictví. Zákon je veřejností i odborníky vnímán jako nepřehledný, nejasný a zavádějící, avšak nastavil právní jistotu dosud právně neupravené oblasti v rámci vymezení smluvní problematiky vysílajících a přijímajících organizací i dotací. Dále je nutno poukázat na občanský zákoník, tedy zákon č. 89/2002 Sb., který upravuje subjekty sociální ekonomiky, postavení spolků, nadací a nadačních fondů, ústavů aj. Obecně prospěšné společnosti upravuje zákon č. 248/1995 Sb., ve znění pozdějších předpisů. (Dohnalová, 2015). Problematika dobrovolnictví je také zasazena ve strategických dokumentech státu. Prioritou Národního akčního plánu v období let 2013-2017 bylo Dobrovolnictví a mezigenerační spolupráce, jejímž strategickým cílem bylo zapojení seniorů do dobrovolnictví. Na tento plán navazuje Strategie přípravy na stárnutí na léta 2018-2022. Dalším průřezovým strategickým dokumentem je Koncepce rozvoje dobrovolnictví v ČR 2019-2025, který se zabývá kompletním rozvojem dobrovolnictví.

3 MOTIVACE K DOBROVOLNICTVÍ

Dobrovolnická činnost podléhá různým typům motivace. Základní otázkou, kterou si můžeme klást je, co motivuje dobrovolníky k tomu, aby bez nároku na mzdu pracovali v zájmu druhých lidí? Samotné porozumění motivace dobrovolníků nám může pomoci s náborem dobrovolníků, zjištěním jejich spokojenosti a také jejich udržení v procesu dobrovolnické činnosti. Tato kapitola popisuje základní přístupy k pojetí motivace v oblasti dobrovolnictví, poskytuje dělení motivace dobrovolnictví a nastíní množství dalších teorií, které se zabývají motivací dobrovolnické činnosti. Poslední, neméně důležitou podkapitolou je motivace, která ovlivňuje setrvání v dobrovolnické činnosti.

3.1 Perspektiva motivace dobrovolníků

Zkoumání jevu dobrovolnictví je prováděno skrze dva základní přístupy.

Psychologický přístup zohledňuje hodnoty, potřeby a vlastnosti jedince, které ho motivují k dobrovolnictví. Vyzdvihují roli altruismu neboli nezištnosti, čímž se odlišuje od ostatních lidí, kteří stejnou činnost vykonávají pro peníze. Altruistická motivace vychází z lásky k bližnímu, empatie, solidarity. Zakládá se na sociálním citění jedince, někdy bývá altruistická motivace také nazývána jako emocionální motivace. Právě nezištnost však bývá často zpochybňována. James Andreoni popisuje *“hřejivý pocit”*, podle nějž jsou lidé k dobrovolnictví motivováni především vnitřním pocitem uspokojení, kterým může být dobrý pocit, zkušenosti, nové známosti. Altruismus je podle něj smíšen s egoismem, proto ho Andreoni nazývá impure altruism, ne zcela čistý altruismus. Dle skepse některých vědců se předpokládá, že kus sobectví je v každé dobročinné aktivitě. Také psychologové, zabývající se vnitřními motivy dobrovolníků odmítají vnímat osobnost dobrovolníka jako světce. Popisují egoisticky motivovaného dobrovolníka, který svou činností spojil dobročinnost a vlastní prospěch. Tuto tezi zpochybňoval Alexis de Tocqueville.

Dalším typem je **přístup sociologický**, který vychází z předpokladu, že motivace vedoucí lidi k dobrovolné činnosti je podmíněna sociálně, tedy sociální situací. Snaží se nalézt odpovědi na otázky proč lidé pracují, proč se stávají dobrovolníky, proč mezi nimi zůstávají. Prameny tohoto přístupu sahají až k dílům Augusta Comta a Émila Durkheima. Dobrovolnictví je motivováno kulturou dobročinnosti a občanských ctností, hodnotami a normami.

Koncepce funkcionálního přístupu, kterou se zabývají výzkumníci především v zahraničí, navrhli Claryová a Snyder s kolektivem autorů. Je založena na přímé kauzální propojenosti

mezi motivy a chováním. Teorie předpokládá, že odlišné motivy mohou vést ke stejné činnosti a naopak, stejné motivy mohou vést k odlišným činnostem. Pro teorii jsou stěžejní kategorie motivace, kam můžeme zařadit hodnoty, porozumění, kariéru, kterou můžeme skrze dobrovolnictví získat, sociální funkce, vázané na interpersonální vztahy, protektivní funkce, čímž chrání své sebepojetí a posílení, chápané ve smyslu osobního rozvoje a sebeúcty. (Mlčák, Šamajová, 2013)

3.2 Základní dělení motivace dobrovolníků

Pomocí statistické analýzy byly vypracovány tři základní deklarované motivace k dobrovolnictví – konvenční, reciproční a nerozvinutá. Tyto motivace se navzájem prolínají, vždy však dominuje pouze jedna.

Konvenční a normativní motivace je charakteristická pro dobrovolníka tehdy, když ho k dobrovolnické činnosti vedly morální normy získané nejbližším okolím a obecná neformální pravidla v dané společnosti. Konvenční motivace je vyzorována u 41 % českých dobrovolníků, častěji se vyznačuje pro starší lidi nad 60 let a pro věřící. Uvedená motivace je typická pro občanskou výpomoc v rodině, příbuzenstvu a nejbližší komunitě. (Tošner, Sozanská 2002)

Reciproční motivace je vnímána z hlediska spojení prospěchu dobrovolnické činnosti pro dobrovolníka i pro jiné. Typický je pro ně zájem o nové zkušenosti, navazování nových vztahů, uplatnění svých schopností, udržování se dobrovolnictvím v kondici. Řadí se sem 37 českých dobrovolníků a je typická zejména pro mladé lidi do 30 let s ateistickým přesvědčením. Dobrovolnictví je vzájemně prospěšné. (Tošner, Sozanská 2002)

Nerozvinutá motivace staví do popředí tři motivační pilíře, kterými jsou důvěra v organizaci, přesvědčení o smysluplnosti dobrovolnictví a pocit, že se dobrovolník díky své činnosti podílí na šíření dobré myšlenky. Tento vliv motivace se prosazuje u 23 % dobrovolníků především z řad vysokoškoláků a osob středního věku. Vyskytuje se v oblasti veřejně prospěšného dobrovolnictví. (Tošner, Sozanská 2002)

Dle Rochestra je obecně přijímáno, že motivace dobrovolníků pramení z vlastního zájmu (přínosu pro sebe i pro rodinu) a altruismu (přínos pro druhé). Dvoufaktorový model motivace Hortona-Smithe popisuje altruistické motivy jako nehmotné a egoistické motivy cha-

rakterizuje jako hmotné odměny. Významný je také tříprvkový model motivace k dobrovolnické činnosti, ve kterém Baker (1993) rozlišuje altruistickou, instrumentální a obligatorní motivaci. Daniel Batson (2002) pojímá motivaci dle čtyř kategorií, a to:

- 1) egoismus neboli sebezájem,
- 2) altruismus
- 3) kolektivismus
- 4) principiismus,

čímž rozumíme podporu morálního principu. Komter (2010, in Tošner, Sozanská, 2002), uvádí, že moderní sociologie nabízí čtyři motivace mezilidské solidarity, jimiž jsou emoce, rovnost, moc a sebezájem. Psychologický přístup nám přináší vhled na motivaci dobrovolníků prostřednictvím inventáře funkce dobrovolníka, kam je zařazeno následujících šest funkcí: hodnotová funkce, funkce porozumění, funkce rozvoje osobnosti, kariérní funkce, sociální funkce, protektivní funkce. (Tošner, Sozanská, 2002)

3.3 Motivace pokračovat v dobrovolnické aktivitě

Mnozí psychologové se zabývají otázkou, co dobrovolníky motivuje v setrvání dobrovolnické činnosti. Chacón, Vecina a Dávila zpracovali longitudinální výzkum a následně stanovili třístupňový model výdrže dobrovolníků. Krátkodobé stádium trvá 6 měsíců a jako hlavní faktory zde působí motivy a jejich uspokojování. Následuje stádium střednědobé, které je klasifikováno do 12 měsíců a stádium dlouhodobé je členěno do 24 měsíců. Dlouhodobá a intenzivní dobrovolnická činnost však určuje oddanost organizaci. Dle Katherine Gaskin, která vytvořila model zapojení dobrovolníka, se jedinec stojící mimo svět dobrovolnictví stává iniciátorem kontaktu s tímto světem, dále jako činitel prochází počátečním stádiem dobrovolnictví a ve finální fázi se z něj stává dlouhodobě pracující vytrvalec. Důležitou součástí transformace dobrovolníka je pozitivní stimulace jeho okolí, tj. dobrovolnickou infrastrukturou a managementem dobrovolníků. (Gaskin, 2003 in Frič, Pospíšilová, 2010)

4 SOCIÁLNĚ ZNEVÝHODNĚNÉ PROSTŘEDÍ

Kapitola o sociálně znevýhodněném prostředí definuje základní vymezení tohoto pojmu, uvádí aspekty, které působí na prostředí rodiny a důsledky nepříznivého vlivu na dítě. Téma dále uvádí organizaci 5 P, která je zaměřena na cílovou skupinu dětí ohrožených sociálně znevýhodněným prostředím.

4.1 Pojem sociálně znevýhodněné prostředí

Termín sociální znevýhodnění doposud nelze specificky definovat, avšak můžeme jej chápat jako určitou překážku, která brání či omezuje jedince v sociálním růstu. Za sociální znevýhodnění lze považovat takové rodinné prostředí, které má nízké sociálně kulturní postavení, ohrožené sociálně patologickými jevy. Mezi další aspekty řadíme nařízenou ústavní výchovu či ochrannou výchovu dítěte, zdravotní znevýhodnění, sociálně-ekonomický status rodiny, jenž je ohrožen chudobou, migrací, nevyhovujícím zázemím, kulturní odlišností aj. (Němec a kol., 2014)

U sociálně znevýhodněných rodin je častější výskyt nezaměstnanosti, který je příčinou nepříznivého psychického vývoje kognitivní oblasti dítěte. Nejsou mu dostatečně poskytovány smyslové podněty, které mají vliv na vnímání a empirické znalosti. Dále je prokázáno, že se u dětí častěji vyskytují problémy s jemnou motorikou, pamětí a koncentrací pozornosti, ale také špatné navazování přátelských vztahů. Může být oslabena slovní zásoba a vyjadřování. (Němec a kol., 2014)

4.2 Organizace 5P

Dobrovolnictvím zaměřeným na pomoc dětem, nacházejících se v nepříznivých životních situacích, se zabývá program 5P. Počátky programu, který vznikl v Americe, se datují až do roku 1902, kdy skupina žen (Big Sisters) začala pomáhat chudým dívkám, později i chlapcům. Řada organizací, které tuto pomoc realizovaly, se v roce 1977 spojily do jedné Big Brothers Big Sisters of America. V České republice působí od roku 1996.

Program 5P je nestátní, sociálně preventivní mentoringový program pro děti od 6-15 let. Hlavní myšlenkou je pomoc dětem, které mohou být ohroženy nepříznivými podmínkami, ve kterých se vyskytují. Prostředkem k pomoci je vztah mezi dítětem a dobrovolníkem, který je založen na přátelství, pomoci, podpoře, péči a prevenci. Tato dvojice se setkává v pravidelných intervalech jednou týdně na 2-3 hodiny a vzniká dlouhodobý dynamický vztah, min.

po dobu jednoho roku. Dvojice se během trávení společného času věnuje společným zájmům, záleží vždy na vzájemné domluvě. Cílem popsané činnosti je vytvoření kamarádského vztahu, kdy dítě pocítí zájem o svou osobu, pocit bezpečí, jistoty a psychickou podporu. Program zajišťuje garant programu, který dohlíží na jeho profesionalitu. Nezbytným členem programu je supervizor, který poskytuje odbornou psychologickou pomoc či konzultace dobrovolníkům během supervizí konajících se minimálně jednou měsíčně. O pomoc supervizora může dobrovolník požádat kdykoli individuálně. Role koordinátora v programu je nesmírně důležitá, neboť má dohled nad všemi záležitostmi dobrovolnické činnosti. Zajišťuje výcvik dobrovolníků, fundraising, smlouvy, první schůzku dítěte a dobrovolníka.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

5 METODOLOGIE VÝZKUMU

V první teoretické části bakalářské práce byla popsána teoretická východiska, z nichž vychází problematika motivace. Zaměřili jsme se na vymezení základních pojmů motivace, dobrovolnictví a sociálně znevýhodněného prostředí. Také jsme se poukázali na hlubší spojitosti a nastínili jsme teorie motivace, typy a perspektivy dobrovolnictví, význam a legislativní ukotvení dobrovolnictví, popsali motivaci pro dlouhodobou činnost, charakterizovali jsme neziskové organizace. Druhá část bakalářské práce nám propojuje teoretické poznatky s praktickými výsledky výzkumu. Aplikačním cílem výzkumné práce je zjištění kladných i záporných motivačních faktorů působících na dobrovolníky. Dalším cílem je zodpovězení hlavní výzkumné otázky: čím je motivace, vedoucí jedince k dobrovolnické činnosti s dětmi ze sociálně znevýhodněného prostředí, pozitivně i negativně ovlivňována.

V Praktické části nalezneme vymezení výzkumného problému, výzkumné otázky a cíle, strategie výzkumu, metodu sběru dat, výzkumný soubor a realizaci výzkumu. Dále bude podrobněji popsána analýza získaných údajů, kterou ukončí interpretace a závěrečná diskuze.

5.1 Výzkumné cíle a výzkumný problém

Hlavním výzkumným cílem bakalářské práce je zjištění, jaká je motivace dobrovolníků vykonávajících dobrovolnickou činnost s dětmi ze sociálně znevýhodněného prostředí.

Výzkumným problémem je motivace dobrovolníků vykonávajících dobrovolnickou činnost s dětmi ze sociálně znevýhodněného prostředí.

V návaznosti na hlavní výzkumný cíl jsme si stanovili dílčí výzkumné cíle:

- zjištění motivů vedoucích jedince k dobrovolnické činnosti s dětmi ze sociálně znevýhodněného prostředí,
- odkrytí pozitivní i negativních motivačních faktorů působících na dobrovolníka pracujícího s dětmi ze sociálně znevýhodněného prostředí.

5.2 Výzkumné otázky

Výzkumné otázky jsou podstatou každého výzkumu, ukazují nám směr, jakým vést výzkum a měly by být v souladu se stanovenými cíli. (Švaříček a Šed'ová, 2007, s. 69)

Hlavní výzkumnou otázkou je, jaká je motivace dobrovolníků vykonávajících dobrovolnickou činnost s dětmi ze sociálně znevýhodněného prostředí?

Dílní výzkumné otázky zní:

- 1) Jaká je motivace k výkonu dobrovolnické činnosti zaměřené pro práci s dětmi ze sociálně znevýhodněného prostředí?
- 2) Co pozitivně ovlivňuje vnitřní motivaci dobrovolníků pro práci s dětmi ze sociálně znevýhodněného prostředí?
- 3) Co negativně ovlivňuje vnitřní motivaci dobrovolníků pro práci s dětmi ze sociálně znevýhodněného prostředí?
- 4) Co pozitivně ovlivňuje vnější motivaci dobrovolníků pro práci s dětmi ze sociálně znevýhodněného prostředí?
- 5) Co negativně ovlivňuje vnější motivaci dobrovolníků pro práci s dětmi ze sociálně znevýhodněného prostředí?

5.3 Strategie výzkumu

Pro hlubší pochopení všech souvislostí a významů spojených s motivací dobrovolníků pracujících s dětmi ze sociálně znevýhodněného prostředí bude bakalářská práce podrobena zkoumání pomocí kvalitativní výzkumné strategie. Nesmíme opomenout tvrzení Hendla (2005), který poukazuje na nevýhody kvalitativního výzkumu, zejména na nízkou reliabilitu a problematiku zobecnění výsledků na širokou populaci. Proto práce slouží pouze jako náhled na motivaci dobrovolníků.

5.4 Metoda sběru dat

Jako metoda sběru dat byl zvolen polostrukturovaný rozhovor, který je nejčastěji používanou metodou kvalitativního výzkumu. Tato metoda je založena na předem přichystaném seznamu hlavních otázek, kdy však může být během rozhovoru doplňován o otázky další, které mohou pomoci lépe objasnit zkoumaný jev a taky si ověřit, zda byla odpověď respondenta správně pochopena.

5.5 Výzkumný soubor a způsob jeho výběru

Výzkumný soubor tvoří dobrovolníci ze sociálně preventivního, volnočasového programu, který budeme z důvodu anonymizace v textu nazývat organizace XY. Kritériem, které bylo stanoveno, byl výběr dobrovolníků, kteří jsou aktivně zapojeni v dobrovolnické činnosti.

Dobrovolníci tohoto programu jsou proškoleni pro práci s dětmi ze sociálně znevýhodněného prostředí. Jejich činnost je zaměřena na dítě, které má problémy vzhledem k svým zdravotním, rodinným, výchovným, sociálním či jiným znevýhodněním. Ve většinovém zastoupení dobrovolníků v organizaci XY jsou ženy. Všichni oslovení dobrovolníci mají letité zkušenosti s dobrovolnickou činností s dětmi ze sociálně znevýhodněného prostředí, což je popsáno také v níže uvedené tabulce.

Tabulka 1: Výzkumný soubor 1 [vlastní tvorba]

Respondent	Pohlaví, věk	Délka působení v organizaci XY	Četnost schůzek
1	Žena, 25	6 let	1x týdně
2	Žena, 27	3 roky	2x měsíčně
3	Žena, 28	1 rok, 4 měsíce	3x měsíčně
4	Žena, 25	2 roky	1x týdně
5	Žena, 26	5 let	1x týdně
6	Muž, 37	12 let	1x týdně

5.6 Realizace výzkumu

Výzkum byl uskutečněn s dobrovolníky z organizace XY. Respondenti byli osloveni po ukončení supervize, kdy bylo společně domluveno místo a čas setkání s ohledem na časové možnosti dobrovolníků. Prostor k rozhovoru bylo vybráno tak, aby se dobrovolníci cítili komfortně. Výzkum byl realizován v průběhu měsíce února a března roku 2019. Respondenti byli předem seznámeni s průběhem rozhovoru, zvukovým záznamem a použitím výsledků polostrukturovaného rozhovoru pro výzkumnou práci. Také byli informováni o anonymitě rozhovoru. O výzkumu byla vyrozuměna také koordinátorka organizace XY.

Hlubkový, polostrukturovaný rozhovor byl proveden na základě předem stanovených otázek, které byly dle potřeby doplňovány o dílčí otázky. Během rozhovorů panovala příjemná atmosféra, respondenti nevykazovali nervozitu, chovali se přátelsky, uvolněně. Rozhovor trval přibližně půl hodiny. Během transkripce rozhovorů byl upraven slovosled, vynechána opakující se slova, avšak význam nebyl změněn. Organizaci i respondentům byly nabídnuty výsledky výzkumu.

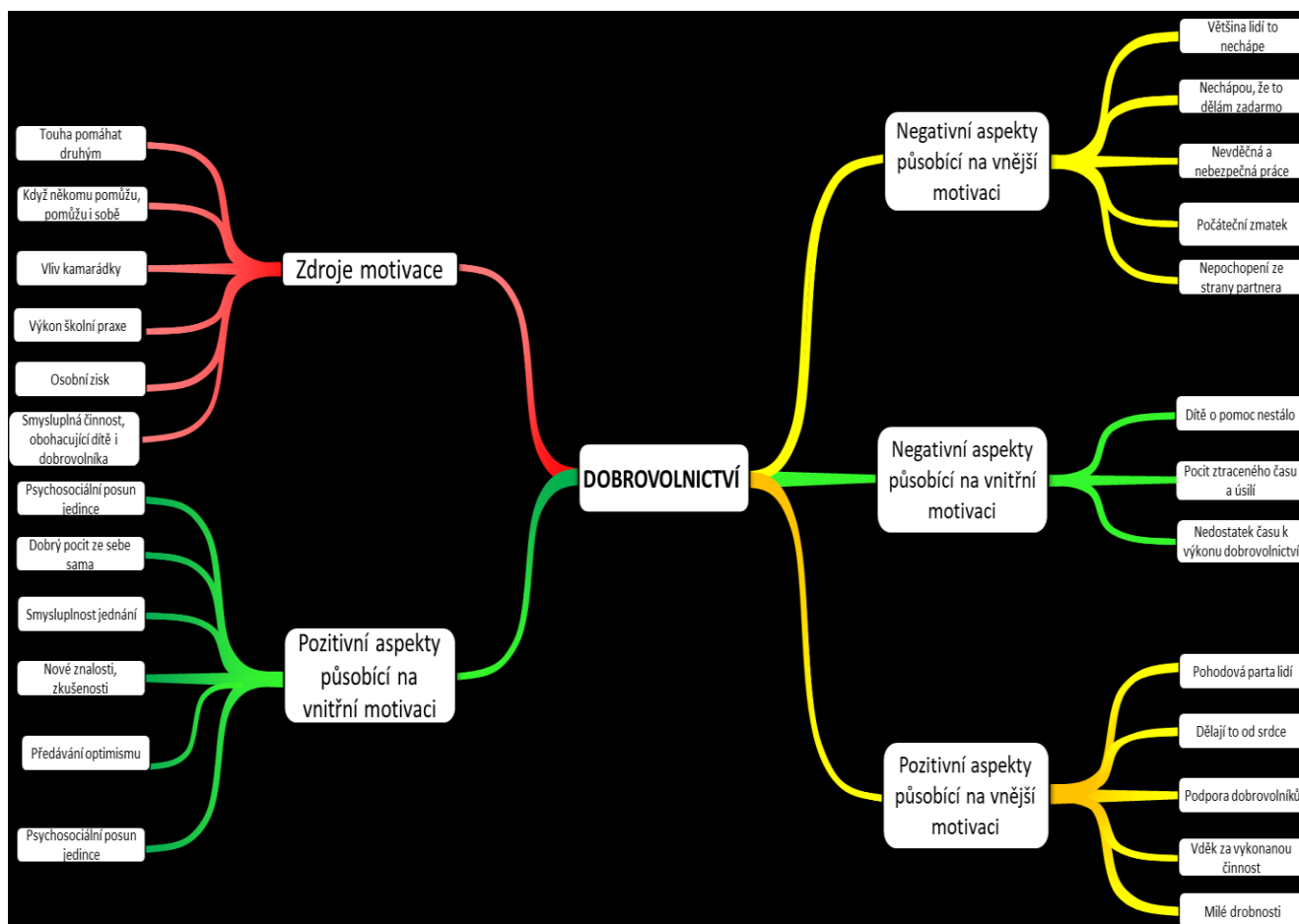
6 ANALÝZA ZÍSKANÝCH ÚDAJŮ

Tato kapitola analyzuje získané odpovědi respondentů, které nám objasňují problematiku motivace dobrovolníků.

Pro analýzu rozhovorů byla vybrána metoda otevřeného kódování, dle konceptu Švaříčka a Šed'ové v publikaci Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách. Získané rozhovory bylo nutné přepsat, vytvořit kódy a následně přiřadit názvy. Kódem může být slovo, sekvence slov, věta či odstavec. (Švaříček a Šed'ová, 2007)

V procesu kódování bylo využito také in vivo kódů, kdy využíváme pojmů respondentů.

Obrázek 2: Schéma kategorií a kódů [vlastní tvorba]

6.1 Zdroje motivace

Výše zmíněná kategorie je zaměřena na zjištění, co je zdrojem motivace pro dobrovolnickou činnost. Z výpovědí respondentů je patrná především motivace vnitřní, v některých případech se však prolíná s motivací vnější. Z výpovědí respondentů můžeme zaznamenat vliv teorie motivace Abrahama Maslowa, která se zabývá naplňováním potřeb.

Kategorie zahrnuje tyto kódy:

- touha pomáhat druhým,
- když někomu pomůžu, pomůžu tím i sobě,
- vliv kamarádky,
- osobní zisk,
- výkon školní praxe,
- smysluplná činnost, obohacující dítě i dobrovolníka.

Respondent č. 1 odpověděl na otázku, co ho přivádí k dobrovolnictví takto: „*Touha pomáhat druhým.*“ U dalšího respondenta můžeme pozorovat prvky, kdy se snažil prostřednictvím dobrovolnictví pomoci také sám sobě: „*Měla jsem tehdy těžké období a věděla jsem, že když někomu pomůžu, pomůžu tím i sobě.*“ Respondentka č. 3 odpověděla, že ji přivedla k dobrovolnictví kamarádka, vypověděla: „*O této možnosti mi řekla kamarádka, ale činnost v organizaci pro mne byla jednou z možností, jak vykonat školní praxi.*“ Respondent č. 6 také uvádí, že ho k dobrovolnictví přivedla školní praxe. Respondenti č. 4 a 5. popisují, že chtěli vykonávat smysluplnou činnost, která by je naplňovala a obohacovala. Dále můžeme vypořadovat motivaci, která je iniciována jak altruistickými, tak egoistickými motivy. Tímto modelem rozdělení se budeme podrobněji zabývat další kategorie.

6.2 Pozitivní aspekty působící na vnitřní motivaci

Pro zjištění potřebných informací směřujících k pochopení, jaké aspekty působí na pozitivní vnitřní motivaci, byly kladeny otázky, které zkoumají význam dobrovolnické činnosti pro respondenta. Bylo zkoumáno uspokojování vlastních potřeb a ideálů, identifikace s organizací a ztotožnění se s organizací.

Kategorie zahrnuje tyto kódy:

- psychosociální posun jedince,
- dobrý pocit ze sebe sama,

- smysluplnost jednání,
- nové znalosti, zkušenosti,
- předávání optimismu,
- podpora v těžkých situacích a možnost odborného poradenství.

Význam dobrovolnictví je bezpochyby jedním z nejdůležitějších faktorů, které přisuzujeme výkonu dobrovolnické činnosti. Můžeme zpozorovat motivy, jenž se vyskytují ve dvoufaktorovém modelu Hortona-Smithe. Motivů altruistické (nehmotná odměna – např. dobrý pocit) a motivů egoistické (hmatatelná odměna – např. osobní prospěch). Všichni dobrovolníci spatřují význam v pomoci dětem, které činí pokroky v sociálním vývoji, učí je novým věcem, společně navštěvují nové prostředí. Respondentka č. 1 uvádí: *„Pozoruji velké pokroky v jednání, snažím se dát dítěti pocit jedinečnosti, důležitosti a bezpečí, což je pro dítě z dětského domova asi nejdůležitější.“* Tato činnost jí dále přináší: *„Úžasné strávené chvíle, lásku, dobrý pocit ze sebe sama.“* Zde můžeme zaznamenat motivy altruistické, což vypočítáme i u respondentky č. 2, která tvrdí: *„Pomáháme dětem, které vyrostou v naší společnosti, proto se podle mě musíme zajímat, co s nimi bude.“* Osobní význam je pro ni: *„Pocit, že dělám něco velmi smysluplného. Přidává to podle mě životu další rozměr.“* Respondentka č. 3 také poukazuje na rozvoj dítěte, stejně jako respondent č. 5. Respondentka č. 4 mimo jiné uvádí: *„Učím se, jak učit, jak vysvětlovat věci, které považuji za samozřejmé.“*

Dobrovolníci uvádí, že je dobrovolnická činnost posunula v oblasti **osobního růstu**. Činnost je obohatila trpělivostí, novými zkušenostmi, novým náhledem na život.

Životní hodnoty respondentů byly téměř ve všech rozhovorech totožné. Jednalo se o zdraví, rodinu, lásku, žít šťastný život. Respondent č. 2 sem zahrnuje také *„pocitovost a pomoc slabším...“* Zajímavou odpověď měl respondent č. 3, který na otázku, jaké jsou jeho životní hodnoty odpověděl: *„Pochopení, upřímnost, volnost. Dávat volnost ostatním a i sobě. Hranice, určovat, kde jsou mé hranice a také snažit se pochopit, kde jsou hranice ostatních a z toho další vyplývající hodnota, respekt“.* **Respondenti se ztotožňují také s hodnotami organizace.**

Ideály

Pod pojmem ideály jsou skryty otázky, které zjišťují budoucí působení v organizaci a víru v životní poslání. Všichni dobrovolníci vypověděli, že dobrovolnictví je nedílným aspektem současnosti, ale také budoucnosti. Životní poslání chápe respondentka č. 3 jako: *„Mé*

životní poslání je dělat ostatní šťastné.“ Respondentka č. 2 vidí své poslání v předávání optimismu.

Identifikace s posláním organizace

Respondenti se s posláním organizace ztotožňují a organizace je pro ně místem se „*skvělou partou lidí*“, jak uvádí respondentka č. 2. Toto tvrzení doplňuje rozhovor s respondentkou č. 1, která dále uvádí, že organizace pro ni znamená: „*Skupinu úžasných lidí s podobnými prioritami, s podobným pohledem na svět, podporu v těžkých situacích a možnost odborného poradenství. A úžasný člověk s velkým srdcem c čele organizace.*“

6.3 Negativní aspekty působící na vnitřní motivaci

Ke zjištění potřebných informací o negativních aspektech působících na vnitřní motivaci dobrovolníků byly kladeny otázky, které zkoumají zklamání, špatné chvíle v souvislosti s dobrovolnictvím, pochybnostmi o dobrovolnictví.

Kategorie je tvořena z těchto kódů:

- dítě o pomoc nestálo,
- pocit ztraceného času a úsilí,
- nedostatek času k výkonu dobrovolnictví.

Odpověď respondentky č. 1 na otázku, zda zažila v organizaci zklamání, zní: „*Jednou ano, ale byl to výběr dítěte, které o pomoc moc nestálo a spíš se dostávalo do pubertálních nálad a přišlo mu vše pod úroveň.*“ S touto skutečností se setkali také respondenti č. 2 a č.5. Z výpovědí těchto respondentů vyplývá, že na vnitřní motivaci negativně působí a ovlivňuje ji problémové jednání dětí definované zejména nespoluprací a nezájmem. Tyto situace jsou rozebírány na společných či individuálních supervizích a jak uvádí respondentka č. 1: „*Ne-příjemných okamžiků bylo více, ale se vším mi pomohl náš supervizor.*“ Z rozhovorů tedy vyplývá, že respondenti mohou zažívat zklamání a nechuť k dobrovolnické činnosti, není-li projeven zájem ze strany dítěte. Respondentka č. 4 poukazuje na časovou náročnost dobrovolnictví a na otázku, zda pociťuje, že by jí dobrovolnictví něco brala, odpovídá: „*Málokdy, ale někdy nemám na dobrovolnictví tolik času.*“ Dále uvádí, že nad ukončením dobrovolnictví přemýšlela „*z důvodu nástupu do zaměstnání.*“ Respondent č. 5 přemýšlel o ukončení dobrovolnictví kvůli tomu, že zažíval „*pocit ztraceného času a úsilí, kterého si druhá strana nevážíla.*“

6.4 Pozitivní aspekty působící na vnější motivaci

Tato kategorie nám odkrývá zdroje vnější motivace, která je stimulována blízkým okolím dobrovolníků, dobrou atmosférou v organizaci, vedením organizace. Dále jsou zde zahrnuty odměny, které může organizace poskytovat.

Kategorie je tvořena z těchto kódů:

- pohodová parta lidí,
- dělají to od srdce,
- podpora dobrovolníků,
- vděk za vykonanou činnost,
- milé drobnosti.

Dobrovolníci nejčastěji vypovídají, že cítí podporu ze strany rodiny i organizace. Respondenti, kteří se setkali s negativní reakcí okolí jsou uvedeni v kategorii negativních aspektů působících na dobrovolníky. Odpovědi na otázku, jak vnímají **kolektiv dobrovolníků**, jsou následující: „*Parta skvělých lidí, i když se v poslední době hodně obměňuje*“, uvedla respondentka č. 1. Respondentka č. 2 uvádí: „*Pohodová parta lidí, ráda bych některé poznala víc.*“ Zde bychom mohli podotknout, že dobrovolníci se setkávají především na supervizích, které se věnují řešení vztahu mezi dítětem a dobrovolníkem. Není tedy dostatečný prostor k vzájemnému poznávání dobrovolníků navzájem. Tomuto účelu mohou posloužit především společné výlety, které činí organizace, avšak těch je nedostatek. Dle koordinátorky konají společné akce výjimečně, 2x až 3x do roka.

Vedení organizace představuje pro všechny dobrovolníky oporu a jak uvádí respondentka č. 1: „*Dělají to od srdce.*“ Respondentka č. 4 uvádí: „*Vedení organizace je velmi vstřícné a chápavé. Nikdy jsem se nesečkala s nějakou negativní reakcí směrem z vedení. Vždy se nám snaží vyhovět, poradit a pochopit.*“

Vnější motivace je ovlivňována také **oceněním, poděkováním či jiným vyjádřením vděčnosti**, jak uvádí respondentka č. 3: „*Naše paní koordinátorka mi díky vyjádří buď osobně, smskou nebo e-mailem, je to velmi příjemné, ale nemusí, dělám to moc ráda.*“ Všichni respondenti popisují vyjádření díky vedením a také se shodují na přijímání materiálních darů, a to sladkostí či „*milé drobnosti*“, jak uvádí respondentka č. 2, která dále uvádí, že „*moc materiálně oceněna nebývá, ale to ani není třeba.*“ Ocenění se tedy jeví jako nepožadované,

avšak pro dobrovolníky se jedná o milou, příjemnou zpětnou vazbu jejich dobrovolnické činnosti. Pro oslovené respondenty je **ocenění dostatečně uspokojivé**.

6.5 Negativní aspekty působící na vnější motivaci

V rozhovorech s dobrovolníky jsme kladli otázky, které se zaměřují na působení organizace na dobrovolníky a postoj či reakce rodiny i blízkého okolí na dobrovolnickou činnost.

Kategorie je tvořena z následujících kódů:

- většina lidí to nechápe,
- nechápou, že to dělám zadarmo,
- nevděčná a nebezpečná práce,
- počáteční zmatek,
- nepochopení ze strany partnera.

Respondenti vykazují, že v dobrovolnické činnosti jsou rodinou i přáteli podporováni, ale můžeme se setkat s reakcí okolí, jako uvádí respondent č. 3, který na otázku, jak vnímá okolí jeho dobrovolnickou činnost odpovídá: „*Většina lidí to nechápe, například mí spolupracovníci nechápou, že dělám něco zadarmo. Moje rodina si myslí, že bych mohla raději věnovat čas jim, ale když jim o tom víc povídám, chválí to. Také jsem se setkala s názorem, že práce s dětmi ze sociálně slabších rodin je nevděčná a nebezpečná. Mám ale také kamarády, kteří to velmi obdivují.*“ Respondent č. 1 byl také v situaci, kdy na něj působilo nepochopení ze strany svých blízkých. Na výše zmíněnou otázku odpovídá: „*Přes počáteční zmatek v tom, jak může někdo něco dělat jen tak, se se vším rodina smířila a teď mě naplno podporují. Bohužel jsem se ale také setkala s nepochopením ze strany partnera.*“

7 INTERPRETACE A ZÁVĚREČNÁ DISKUZE

Na základě realizace výzkumu byly definovány výzkumné otázky, které poskytují dostatečnou oporu k dosažení výzkumných cílů.

Hlavním výzkumným cílem bylo zjištění, jaká je motivace dobrovolníků vykonávajících dobrovolnickou činnost s dětmi ze sociálně znevýhodněného prostředí a zodpovězení tak hlavní výzkumné otázky. V návaznosti na hlavní cíl výzkumné části byly popsány dílčí cíle, které zjišťují motivy vedoucích jedince k dobrovolnické činnosti s dětmi a odkrývají pozitivní i negativní motivační faktory, které působí na dobrovolníky.

Interpretace první dílčí výzkumné otázky:

Jaká je motivace k výkonu dobrovolnické činnosti zaměřené pro práci s dětmi ze sociálně znevýhodněného prostředí?

Z analýzy rozhovorů s respondenty jsme dospěli k poznatku, že motivace respondentů vychází především z jejich vnitřního přesvědčení o smysluplnosti dobrovolnické činnosti, přičemž pociťují touhu pomáhat. Je zaznamenána i vnější motivace, kdy dobrovolnictví začali vykonávat na základě vlivu kamarádky nebo za účelem získání školní praxe.

Interpretace druhé dílčí otázky:

Co pozitivně ovlivňuje vnitřní motivaci dobrovolníků pro práci s dětmi ze sociálně znevýhodněného prostředí?

Z rozhovorů jsme schopni tvrdit, že všichni oslovení respondenti se s organizací ztotožňují, jsou přesvědčení o smysluplnosti dobrovolnictví a mají pocit, že se díky své činnosti podílí na šíření dobré myšlenky. Tento vliv motivace označujeme jako nerozvinutou motivaci, která je popsána Tošnerem. Dále byl během analýzy rozhovorů zaznamenán dvoufaktorový model Hortona-Smithe, kdy všichni dobrovolníci vykazovali altruistické motivy pro výkon činnosti v dobrovolnictví. Dobrovolnictví respondenti vnímají jako záslužnou činnost, příjemně strávený čas s dětmi, možnost něco naučit jak sebe, tak ostatní, předat jiným optimismus, udělat jiného šťastným. Respondenti poukazují na osobní rozvoj a růst, nové zkušenosti, nový náhled na život.

Interpretace třetí dílčí otázky:

Co negativně ovlivňuje vnitřní motivaci dobrovolníků pro práci s dětmi ze sociálně znevýhodněného prostředí?

Problémovým aspektem byl vztah dobrovolníka a dítěte, které mu bylo organizací přiděleno. Respondenti uvádí, že pokud dítě nejeví zájem o vzájemný vztah, je to pro ně nepříjemné, demotivující a ztrácí chuť k výkonu dobrovolnické činnosti. Polovina dotazovaných respondentů to již zažila. Respondenti mají možnost tyto problémové situace probrat na supervizi a v případě dlouhodobého konfliktního jednání může respondent i dítě či jeho rodina požádat o ukončení schůzek. Další bariérou, se kterou se dobrovolníci mohou potýkat, je nedostatek času.

Interpretace čtvrté dílčí otázky:

Co pozitivně ovlivňuje vnější motivaci dobrovolníků pro práci s dětmi ze sociálně znevýhodněného prostředí?

Jako pozitivní aspekty působící na dobrovolníky všichni respondenti uvádí dobrou atmosféru v organizaci, kladný vztah mezi dobrovolníky navzájem, oporu vedení organizace, možnost supervizí a řešení nastalých situací a vztahů mezi dobrovolníkem a dítětem. Většina dobrovolníků také pocítuje podporu ze strany přátel a rodiny. Dobrovolníky také stimuluje ocenění, které probíhá formou vyjádřením díky ze strany vedení organizace.

Interpretace páté dílčí otázky:

Co negativně ovlivňuje vnější motivaci dobrovolníků pro práci s dětmi ze sociálně znevýhodněného prostředí?

Byly zaznamenány odpovědi, kdy popisují komunikační partneři zápornou reakci okolí na jejich dobrovolnickou činnost. Také jsme mohli vypožorovat, že dobrovolníci se znají spíše povrchně a bylo vysloveno přání respondenta, že by chtěl více poznat ostatní dobrovolníky.

Interpretace hlavní výzkumné otázky:

Jaká je motivace dobrovolníků vykonávajících dobrovolnickou činnost s dětmi ze sociálně znevýhodněného prostředí? Díky ochotě a otevřenosti respondentů, se kterými byly provedeny rozhovory, byly odhaleny pozitivní i negativní aspekty, působící na motivaci dobrovolníků pracujících s dětmi ze sociálně znevýhodněného prostředí.

Motivaci dobrovolníků pozitivně ovlivňuje vlastní přesvědčení, že má dobrovolnictví hlubší význam. Námi oslovení respondenti se s organizací ztotožňují, jsou přesvědčeni o smysluplnosti dobrovolnictví a mají pocit, že se díky své činnosti podílí na šíření dobré myšlenky. Jak již bylo zmíněno, tento vliv motivace označujeme jako nerozvinutou motivaci,

kteřá je popsána Tošnerem. Dále můžeme zaznamenat vliv dvoufaktorového modelu Hortona-Smithe, kdy všichni dobrovolníci vykazovali altruistické motivy. Pro dobrovolníky je důležité naplňování potřeb a seberealizace, kdy využívají vlastních schopností a dovedností k získání nových znalostí, zkušeností, vlastnímu osobnímu růstu. Pozitivními aspekty jsou také pocity pramenící z dobrovolnictví jako je radost, štěstí, láska, ale také pocit, že slouží dítěti jako jistý vzor. Dobrovolníky stimulují i odměny, zejména formou poděkování. Nedílnou součástí pozitivního působení je vliv organizace a rodiny. Organizace poskytuje dobrovolníkům uznání, ale i podporu prostřednictvím konzultací na supervizích.

Dobrovolníky negativně ovlivňují vztahy, kdy nefunguje spolupráce mezi dítětem a dobrovolníkem. Dostává se jim tak pocit zklamání, který může vyústit až v syndrom vyhoření i tendenci ukončení dobrovolnické činnosti. Dále se může jednat o vztahy, kdy se jim nedostává pochopení ze strany rodiny a blízkého okolí. Negativním aspektem je také časová náročnost a časové vypětí, na které poukazuje i výzkum Friče a Pospíšilové (2010).

7.1 Doporučení pro praxi

V rámci pozitivní motivace dobrovolníků je nezbytným prvkem zájem ze strany organizace, která by měla věnovat jednotlivcům dostatečnou a soustavnou péči, založenou na mapování jejich potřeb a jejich naplňování, vyjádřením uznání a adekvátnímu odměňování dobrovolníků. Další možná doporučení:

- nadále by měla být poskytována supervize, která dobrovolníkům pomáhá v řešení jednotlivých situací spojených s dobrovolnictvím,
- častější setkání dobrovolníků s cílem hlubšího poznání členů organizace,
- proplácení nákladů spojeným s aktivitou v dobrovolnictví,
- udržovat pozitivní atmosféru v organizaci.

ZÁVĚR

Tato bakalářská práce poukazuje na problematiku motivace dobrovolníků pracujících s dětmi ze sociálně znevýhodněného prostředí. Vymezuje pozitivní i negativní aspekty motivace k dobrovolnické činnosti. Tyto informace mohou posloužit organizaci jako nástroj k získávání nových dobrovolníků a udržení si stávajících dobrovolníků, popř. k utužení kolektivu a zkvalitňování péče o dobrovolníky. Práce může také objasnit, co je příčinou odchodu dobrovolníků z organizace.

Fenomén motivace dobrovolnictví nám označuje vnitřní dynamickou sílu, která nás směřuje a aktivizuje k určitému jednání, chování nebo činnosti. Tato bakalářská práce se prvotně zajímá, jaká motivace je zdrojem k činnosti dobrovolníků, zda vnitřní, či vnější. Bylo prokázáno, že působí obě. Dále jsou zkoumány aspekty pozitivní i negativní vnitřní a vnější motivace. Jako pozitivní aspekty vnímáme vlastní přesvědčení dobrovolníků o smysluplnosti jejich činnosti, vliv organizace na jedince, vliv rodiny a přátel. Mezi negativní aspekty řadíme časové vypětí a nenaplňující vztahy jak mezi dobrovolníkem a dítětem, tak mezi dobrovolníkem a jeho blízkým okolím, kdy se mohou dobrovolníci setkat s nezájmem či nepochopením dobrovolnické činnosti. Můžeme si také povšimnout souvislosti teorií motivace, které jsou uvedeny v teoretické části bakalářské práce, s uspokojováním růstových potřeb, které plynou z dobrovolnické činnosti. Zejména pak teorii potřeb, kterou formuloval Abraham Maslow. Dále bylo zjištěno, že u respondentů se projevovala motivace nerozvinutá, která staví do popředí tři motivační pilíře, kterými jsou důvěra v organizaci, přesvědčení o smysluplnosti dobrovolnictví a pocit, že se dobrovolník díky své činnosti podílí na šíření dobré myšlenky. Tento vliv motivace se projevil také u oslovených respondentů. Pomocí zkoumání empirických výzkumů mohu souhlasit s Matouškem (2003, str. 55), který uvádí, že dobrovolnictví je „nekariéerní“ činnost a pramení z altruistických motivů, což můžeme identifikovat s vlivem dvoufaktorového modelu Hortona-Smithe, kdy i námi oslovení dobrovolníci vykazovali altruistické motivy. Výzkumem byla potvrzena teze Friče a Pospíšilové (2010), kdy dlouhodobou a intenzivní dobrovolnickou činnost určuje oddanost organizaci, což vykazují námi dotazovaní respondenti.

Na závěr je nutno podotknout, že vnímání a posuzování motivace dobrovolnictví spočívá v subjektivním individuálním hodnocení respondentů, a každá motivace je tedy unikátní. Bakalářská práce je proto určitým průzkumem motivace dobrovolníků.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] ARMSTRONG, Michael. *Řízení lidských zdrojů*. Praha: Grada, c2002, 856 s. Expert. ISBN 80-247-0469-2.
- [2] BEDRNOVÁ, Eva a Ivan NOVÝ. *Psychologie a sociologie řízení*. 3., rozš. a dopl. vyd. Praha: Management Press, 2007, 798 s. ISBN 978-80-7261-169-0.
- [3] DOHNALOVÁ, Marie, Lenka DEVEROVÁ, Kateřina LEGNEROVÁ a Tereza POSPÍŠILOVÁ. *Lidské zdroje v sociálních podnicích*. Praha: Wolters Kluwer, 2015, 187 s. ISBN 978-80-7552-060-9.
- [4] FIALA, Jiří a Alena VALENTOVÁ. *Neziskový sektor*. České Budějovice, 1996
- [5] FRIČ, Pavol a Tereza POSPÍŠILOVÁ. *Vzorce a hodnoty dobrovolnictví v české společnosti na začátku 21. století*. Praha: Agnes, 2010, 263 s. ISBN 978-80-903696-8-9.
- [6] HARTL, Pavel a Helena HARTLOVÁ. *Psychologický slovník*. Třetí, aktualizované vydání. Praha: Portál, 2015, 774 s. ISBN 978-80-262-0873-0.
- [7] HARTL, Pavel a Helena HARTLOVÁ-CÍSAŘOVÁ. *Psychologický slovník*. Praha: Portál, 2000, 774 s. ISBN 807178303X.
- [8] HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0219-6.
- [9] MATOUŠEK, O. *Slovník sociální práce*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-549-0
- [10] MATULAYOVÁ, Tatiana, Pavlína JURNÍČKOVÁ a Jakub DOLEŽEL. *Motivace k dobrovolnictví*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2016, 109 s. Monografie. ISBN 978-80-244-5110-7.
- [11] MLČÁK, Z., ŠAMAJOVÁ, J. 2013. *Motivace, intenzita a trvání dobrovolnické aktivity*. *Psychologie a její kontexty*. Roč. 4, 2013, č. 1
- [12] NAKONEČNÝ, Milan. *Motivace chování*. 3., přeprac. vyd. V Praze: Triton, 2014, 599 s. ISBN 978-80-7387-830-6.
- [13] NAKONEČNÝ, Milan. *Lexikon psychologie*. 2., podstatně rozš. vyd. Praha: Vodnář, 2013, 658 s. ISBN 978-80-7439-056-2.

- [14] NĚMEC, Zbyněk. *Asistence ve vzdělávání žáků se sociálním znevýhodněním*. Praha: Nová škola, 2014. ISBN 978-80-903631-9-9
- [15] TOŠNER, Jiří a Olga SOZANSKÁ. *Dobrovolníci a metodika práce s nimi v organizacích*. Praha: Portál, 2002, 149 s. ISBN 80-7178-514-8.
- [16] ŠVAŘÍČEK, Roman a Klára ŠEĐOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2007, 377 s. ISBN 978-80-7367-313-0.

Použité dokumenty, vyhlášky a články

- [16] *Zákon č. 198/2002 Sb., o dobrovolnické službě*
- [17] MPSV (2013) Národní akční plán podporující pozitivní stárnutí pro období let 2013 až 2017. Praha: MPSV. Dostupné z: www.mpsv.cz/files/clanky/20848/NAP_2013-2017_070114.pdf
- [18] Koncepce rozvoje dobrovolnictví v ČR 2019-2025. Dostupné z: www.mvcr.cz/soubor/04-rozvoj-dobrovolnictvi-v-cr-navrh-koncepce-pdf.aspx

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

Aj. a jiné

ČR Česká republika

IAVE International Association For Volunteer Effort – mezinárodní organizace pro dobrovolnické úsilí

MPSV Ministerstvo práce a sociálních věcí

Např. například

Popř. popřípadě

Str. strana

SEZNAM OBRÁZKŮ

obrázek 1: Maslowova pyramida potřeb.....	15
Obázek 2: Schéma kategorií a kódů	34

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1: Základní údaje o výzkumném souboru	33

SEZNAM PŘÍLOH

P I: Otázky k rozhovoru

P II: Ukázka z transkripce rozhovorů

PŘÍLOHA P I: OTÁZKY K ROZHOVORU

Téma bakalářské práce

MOTIVACE DOBROVOLNÍKŮ PRACUJÍCÍCH S DĚTMI ZE SOCIÁLNĚ ZNEVÝHODNĚNÉHO PROSTŘEDÍ

Ahoj, jmenuji se Adéla Valčíková. Jsem studentkou 3. ročníku oboru Sociální pedagogiky na fakultě humanitních studií univerzity Tomáše Bati ve Zlíně. Součástí bakalářské práce, zabývající se motivací dobrovolníků pracujících s dětmi ze sociálně znevýhodněného prostředí, je empirický kvalitativní výzkum. Tímto Tě žádám o anonymní rozhovor, který mi pomůže objasnit Tvoji motivaci k dobrovolnické činnosti. Dále Tě také žádám o svolení k pořizování zvukového záznamu rozhovoru. Veškeré získané údaje budou využity čistě k vypracování bakalářské práce a nebudou dále veřejně šířeny.

Předem děkuji za Tvoji ochotu a čas věnovaný společnému rozhovoru.

Obecné otázky:

Pohlaví

Věk

Jak dlouho dobrovolnickou činnost vykonáváš?

Jaká je měsíční frekvence vykonávané dobrovolnické činnosti s dětmi ze soc. znev. prostředí?

Otázky v rozhovoru:

1. Co Tě přivedlo k dobrovolnické činnosti?
2. Jaký má Tvá dobrovolnická činnost dle tebe význam?
3. Co Ti přináší dobrovolnictví?
4. Myslíš, že Tě dobrovolnictví nějak změnilo či posunulo v osobním růstu?
5. Co si myslíš, že přináší Tvá dobrovolnická činnost dítěti, jemuž se věnuješ? Co znamená pro jeho rodinu? Organizaci? Společnost?
6. Existuje cíl, jehož se snažíš dobrovolnickou činností dosáhnout?
7. Jaké máš pocity před schůzkou, během schůzky ale i po ní?

8. Jaké jsou tvé životní hodnoty?
9. Máš nějakou vizi o své budoucnosti? Bude zde patřit i dobrovolnictví?
10. Co pro Tebe znamená organizace, kterou sis vybral?
11. Identifikuješ se s posláním organizace?
12. Jsou naplněna Tvá očekávání od dobrovolnické činnosti?
13. Zažil jsi v dobrovolnictví zklamání?
14. Pochybuješ někdy o smysluplnosti dobrovolnictví?
15. Pociťuješ někdy, že by Tě dobrovolnictví nějak omezovalo nebo ti něco bralo?
16. Přemýšlel jsi někdy o ukončení dobrovolnictví? Pokud ano, proč?
17. Jak vnímá blízké okolí Tvou dobrovolnickou činnost?
18. Zajímají se o Tvou činnost, dokážou Tě podpořit?
19. Znáš osobně ostatní dobrovolníky?
20. Jak vnímáš kolektiv dobrovolníků?
21. Jak na Tebe působí vedení organizace?
22. Býváš za svou činnost organizací oceněn?
23. Vyjadřuje Ti organizace vděk za činnost?
24. Přijímáš od organizace nějaké materiální/nemateriální odměny?
25. Je to pro Tebe dostatečně uspokojivé?
26. Máte pravidelnou supervizi?
27. Co Ti supervize přináší?
28. Dokážeš mi říct, jaké klady a zápory má organizace, v níž působíš? Čím si Tě získala?
29. Zaznamenal jsi někdy kritiku ze strany organizace nebo Tvého blízkého okolí?
30. Cítil ses v organizaci někdy nepříjemně?

PŘÍLOHA P II: UKÁZKA Z TRANSKRIPCE ROZHOVORU

Respondent č. 1

Pohlaví – žena

Věk – 25 let

Jak dlouho dobrovolnickou činnost vykonáváš? *6 let*

Jaká je měsíční frekvence vykonávané dobrovolnické činnosti s dětmi ze soc. znev. prostředí? To záleží na vlastní vytíženosti, ale *1x za týden*

1. Co Tě přivedlo k dobrovolnické činnosti? *Touha pomáhat druhým*
2. Proč jsi zvolil organizaci, která je zaměřena na pomoc dětem ze soc. znev. prostředí?

Děti jsou rizikovou skupinou, která má ještě život před sebou a někdy i malý impuls nastartuje velké změny životů – proto děti. Také jsem k dětem měla vždy velmi blízko a cítily ke mně důvěru.

3. Jaký má Tvá dobrovolnická činnost dle tebe význam?

Hodnotím to tak, že pro mě i pro mé dítě velký. Pozoruji velké pokroky v jednání, snažím se dát pocit jedinečnosti, důležitosti a bezpečí, což je pro dítě z dětského domova asi nejdůležitější.

4. Co Ti přináší dobrovolnictví? *Úžasné strávené chvíle, lásku, dobrý pocit ze sebe sama*
5. Myslíš, že Tě dobrovolnictví nějak změnilo či posunulo v osobním růstu?

Rozhodně. Při jednání s bezprostředním a někdy také mentálně nemocným dítětem si uvědomíte některé přirozené reakce. Někdy až zasáhne lidská přirozenost, kterou se dospělí už naučili ovládat. Také jsem se zpočátku potýkala s neschopností porozumět bez verbálního projevu. Po čase se člověk naučí druhého vnímat a vycítit jeho pocity, potřeby, aniž by musel promluvit.

6. Co si myslíš, že přináší Tvá dobrovolnická činnost dítěti, jemuž se věnuješ? Co znamená pro jeho rodinu? Organizaci? Společnost?

Myslím, že pro dítě představuju zpestření, někdo, koho má moc ráda a je pro ni důležitý. Ví, že spolu zažijeme spoustu krásných chvil. Na začátku vztahu často plakala, když jsem neměla čas přijít, teď už ale ví, že vždy přijdu a je pro ni snazší zvládnout třeba i dva týdny. Takže

si troufám říct, že pro ni už znamenám jistotu a bezpečí. Možná svým způsobem starší sestru nebo prostě někoho, kdo tady pro ni je a bude za všech okolností.

7. Existuje cíl, jehož se snažíš dobrovolnickou činností dosáhnout?

Dělat někoho šťastnějším – a tím vlastně i sebe.

8. Daří se Ti naplňování tohoto cíle? *Daří*

9. Co Ti pomáhá v jeho naplnění? *Podpora rodiny*

10. Je v Tvých silách pomoci dítěti? *Myslím, že v určitých oblastech ano, snad i výrazně.*

11. Jaké máš pocity před schůzkou, během schůzky ale i po ní?

Na schůzku se pokaždé těším, když mi skočí do náruče, tak v hlavě nemám nic jiného. Je mi s mojí malou skvěle, a i když se někdy dostaneme do nepříjemné situace – pád, škrábanec, leknutí, učíme se to spolu vyřešit. A po schůzce se usmívám ještě pár hodin.

12. Můžeš si, prosím, vzpomenout a popsat mi, nejlepší okamžik dobrovolnictví?

Nejsilnější pocit, i když podobných bylo více, jsem prožila ve chvíli, kdy jsem vzala svěřené dítě do cukrárny, učily jsme se tam z letáčku poznávat ovoce, ona najednou přestala vnímat, vstala, obešla stůl a přišla mě obejmout a dát mi pusinku. To byla asi jedna z prvních chvil, kdy jsem si uvědomila, co pro ni i pro mě náš vztah vlastně znamená.

13. Jaké jsou tvé životní hodnoty? *Být šťastná a založit šťastnou rodinu*

14. Věříš, že každá osoba má ve svém životě určité poslání? Pokud ano, jaké je to Tvé?

Život nám do cesty staví osoby, které pro nás vždy mají nějaký význam. Nikoho nepotkáváme náhodou. Každý nás má něco naučit, poučit a někdo s námi má zůstat. Mé poslání je pro každého jiné.

15. Máš nějakou vizi o své budoucnosti? Bude zde patřit i dobrovolnictví?

Vztah s přiděleným dítětem už téměř nepovažuji za dobrovolnickou činnost. Stalo se to pro mě tak důležité, že je to už moje malá holčička. Ale vzhledem k tomu, že se angažuji i u jiných dobrovolnických konceptů, tak v mém životě bude hrát nějakou roli i v budoucnu.

16. Co pro Tebe znamená organizace, kterou sis vybral?

Skupina úžasných lidí s podobnými prioritami, s podobným pohledem na svět, podpora v těžších situacích a možnost odborného poradenství. A úžasný člověk s velkým srdcem v čele organizace.

17. Identifikuješ se s posláním organizace? *Ano, proto, to dělám.*

18. Jsou naplněna Tvá očekávání od dobrovolnické činnosti? *Ano*

19. Jaké jsi měl představy o dobrovolnictví, než jsi začal?

Obavy a nejistota se samozřejmě projeví, ale nakonec bylo všechno snazší a šlo to tak nějak samo

20. Jaké jsou nyní Tvá očekávání? *Očekávám, že budeme dál posilovat náš vztah.*

21. Zažil jsi během dobrovolnické činnosti nějaký špatný okamžik?

Nepříjemných okamžiků bylo více, ale se vším mi pomohl náš supervizor.

22. Zažil jsi v dobrovolnictví zklamání? *Jednou ano, ale byl to výběr dítěte, který o pomoc moc nestál a spíš se dostával do pubertálních nálad a přišlo mu vše pod úroveň.*

23. Pochybuješ někdy o smysluplnosti dobrovolnictví? *Ne*

24. Pociťuješ někdy, že by Tě dobrovolnictví nějak omezovalo nebo ti něco bralo? *Ne*

25. Přemýšlel jsi někdy o ukončení dobrovolnictví? Pokud ano, proč? *Ne*

26. Jak vnímá blízké okolí Tvou dobrovolnickou činnost?

Přes počáteční zmatek v tom, jak může někdo dělat něco jen tak, se se vším rodina smířila a teď mě naplno podporují. Bohužel jsem se ale také setkala s nepochopením ze strany partnera.

27. Zajímají se o Tvou činnost, dokážou Tě podpořit? *Ano*

28. Jaká byla jejich prvotní reakce na fakt, že budeš konat dobrovolnictví?

Přišlo jim to zvláštní, protože pocházím z vesnice, takže to pro ně bylo něco nového.

29. Znáš osobně ostatní dobrovolníky? *Ano*

30. Jak vnímáš kolektiv dobrovolníků? *Parta skvělých lidí i když se v poslední době hodně obměňuje*

31. Jak na Tebe působí vedení organizace? *Skvěle*

32. Býváš za svou činnost organizací oceněn? *Ano*

33. Vyjadřuje Ti organizace vděk za činnost? *Ano*

34. Přijímáš od organizace nějaké materiální/nemateriální odměny?

Ano, tatrunku, čokoládové vajíčko.

35. Je to pro Tebe dostatečně uspokojivé? *Ano*

36. Proplácí Ti organizace náklady spojené s dobrovolnickou činností? *Ne*

37. Máte pravidelnou supervizi? *Ano*

38. Co Ti supervize přináší?

Možnost zkonzultovat těžké situace, vzít si něco do života i v jednání s jinými lidmi, příjemně strávený čas

39. Dokážeš mi říct, jaké klady a zápory má organizace, v níž působíš? Čím si Tě získala?

O záporech nevím. Získala si mě především skvělou paní, která stojí v čele a srší z ní dobro na hony daleko. Nezisková organizace mi dává všechno, co potřebuji

40. Zaznamenal jsi někdy kritiku ze strany ze strany organizace nebo Tvého blízkého okolí? *Ne*

41. Cítil ses v organizaci někdy nepříjemně? *Při výkonu psychotestů, to byl klasický nepříjemný pocit, jinak ne.*